

KS. WALERIAN SŁOMKA

ROLA DUCHA ŚWIĘTEGO W ŻYCIU CHRZEŚCIJAŃSKIM

I. WSTĘP

Katolicka literatura teologiczna ostatnich kilkunastu lat wykazuje prawdziwy renesans zainteresowań i badań nad pneumatologią. Wprawdzie prawie wszyscy autorzy zwracają uwagę na niedostateczność opracowań pneumatologii w Kościele katolickim, ale nigdy przedtem nie dostrzegano tak jasno samego problemu, czy też konieczności dopełnienia teologii katolickiej o wszechstronne i głębokie studium pneumatologii. Wyrazem tego nurtu zainteresowań w polskiej myśli teologicznej jest inicjatywa redakcji „Ateneum Kapłańskiego”, która cały numer 384 poświęciła teologii współczesnej o Duchu Świętym udostępniając w ten sposób czytelnikowi polskiego języka aktualny stan wiedzy teologicznej na ten temat.

W szerokiej problematyce zagadnień, jakie autorzy artykułów wspomnianego numeru „Ateneum Kapłańskiego” omawiają, otrzymujemy obraz nauki o Duchu Świętym nie tylko w świetle dawnych danych teologicznych, ale także w świetle danych II Soboru Watykańskiego i ich opracowań.

Artykuł obecny będzie zakładał znajomość tego dorobku, ale za podstawę szczególną dla siebie bierze papieskie wypowiedzi na temat Ducha Świętego w związku z Rokiem Świętym 1975, oraz opracowania, jakie ukazały się w tych latach i to w nawiązaniu do zakreślonej tytułem artykułu roli Ducha Świętego w życiu chrześcijańskim.

Papież Paweł VI już 23 V 1973 r. podczas audiencji generalnej stwierdził, że decyzję o obchodach Roku Świętego wiąże z natchnieniem Ducha Świętego, że nie bez znaczenia jest też fakt rozpoczynania tegoż Roku w kościołach lokalnych w uroczystość Zesłania Ducha Świętego. W tej i w wielu następnych wypowiedziach papież da wyraz przeświadczeniu podstawowej roli Ducha Świętego w życiu Kościoła i w życiu każdego chrześcijanina, oraz konieczności dopracowania się przez teologów katolickich nowej pneumatologii odpowiadającej choćby rozwijającej się posoborowej eklezjologii.

Wśród wielu opracowań i studiów z zakresu pneumatologii z ostatnich 2 lat na szczególną uwagę zasługuje pośmiertnie już wydane opracowanie nauki o Duchu Świętym przez kard. Charles Journet w *Nove et Vetera* 1975, nr 2. Mamy tam dwa studia: *Entretiens sur le Saint-Esprit* s. 82-130 i *Les sept dons du Saint-Esprit* s. 131-151. Studium pierwsze wychodzi od rozważań trynitarnych, szczególnej roli Ducha Świętego wynikającej z tych rozważań i przez analizę zapowiedzi zesłania Ducha i samo zesłanie prowadzi nas do niewidzialnego posłannictwa Słowa i Ducha, oraz do zamieszkiwania Trójcy Świętej w duszy w stanie łaski. W zakończeniu tego studium znajdujemy dwa aneksy: ostatni etap świata i charyzmaty.

Studium drugie w sposób istotny dotyczy duchowego życia chrześcijańskiego. Mamy w nim omówione zagadnienie cnót i darów, a następnie czterech darów życia aktywnego i trzech darów życia kontemplacyjnego.

Jakkolwiek kard. Ch. Journet nie wprowadził katolickiej pneumatologii na nowe tory badań, to jednak jego bezprzeczną zasługą jest pozostawienie zwięzłej syntezy tradycyjnej nauki katolickiej na temat Ducha Świętego i Jego darów w życiu chrześcijańskim.

Najbliższy tematycznie obecnemu artykułowi jest artykuł Claude Dagens (*L'Esprit Saint et la vie spirituelle dans la conjoncture actuelle*, opublikowany na łamach *NRT* 107:1975 nr 4 s. 289-317). Omawia w nim autor paradoksalną sytuację ustosunkowania się współczesnego człowieka do życia duchowego, które z jednej strony rodzi w nim nieufność, a z drugiej zainteresowanie, a następnie poddaje analizie zagadnienie relacji Ducha Świętego do życia duchowego egzemplifikując je życiem Jezusa Chrystusa, Maryji i Kościoła, oraz stawiając problem konieczności walki duchowej. Jakkolwiek artykuł ten nie stanowi wszechstronnego studium nad rolą Ducha Świętego w życiu chrześcijańskim, to jednak jego cennym wkładem w badane zagadnienie jest umiejętność dostrzeżenia wciąż nowych uwarunkowań działalności Ducha Świętego w przemianie człowieka i świata.

Inne studia, czy artykuły tylko fragmentarycznie dotyczą naszego tematu, dlatego też w tym zakresie będą wykorzystywane w toku obecnego opracowania.

II. ROLA DUCHA ŚWIĘTEGO W INICJOWANIU ŻYCIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

Szczególnie pozytywnym zjawiskiem w studiach i doktrynie o Duchu Świętym w ostatnich latach jest świadomość, że epoka Nowego Testamentu, życie chrześcijańskie, charakteryzuje się darem i obecnością Du-

cha Świętego, który dzięki swemu oddziaływaniu na chrześcijanina pełni rolę reguły jego postępowania i jego duchowej postawy. Świadomość ta odwołuje się do prorocत्व Jr 31,33; Ez. 11,19, a szczególnie do Jl 3,1-5, który jest cytowany przez św. Piotra Dz. 2,16¹.

Prorok Jeremiasz zapowiada nowe przymierze, które nie będzie charakteryzować się jak przymierze dawne prawem pisanym, lecz prawem wpisanym w jestestwo nowego ludu i w jego serce. O nowym sercu tego ludu mówi prorok Ezechiel, który też zapowiada dar nowego ducha. Dar Ducha Jahwe dla wszystkich członków nowego ludu stanowi treść zapowiedzi proroka Joela: „I wyleję potem Ducha mego na wszelkie ciało, a synowie wasi i córki wasze prorokować będą, starcy wasi będą śnili, a młodzieńcy wasi będą mieli widzenia. Nawet na niewolników i niewolnice wyleję Ducha mego w owych dniach”

Piotr Apostoł, odwołując się do tego prorocत्व, będzie mógł już w dniu Pięćdziesiątnicy stwierdzić jego urzeczywistnienie się, choć jego pełne wypełnienie będzie mieć miejsce dopiero w czasie ostatecznego przyjścia Pana². Duch Święty, który w szczególny sposób zaznaczył swą obecność w życiu Jezusa Chrystusa, w Jego śmierci, zmartwychwstaniu i Pięćdziesiątnicy (Dz 13,32-38), teraz został posłany, by być darem tych, którzy nawrócili się i są chrzczeni w imię Jezusa Chrystusa na odpuszczenie grzechów (Dz. 2,32-38). Związek daru ducha z chrztem na odpuszczenie grzechów wybijają się szczególnie w nauce św. Pawła. Staje się to zrozumiałe w nawiązaniu do tego, że św. Paweł, inaczej niż inni apostołowie, w czasie chrztu „przejrzał i został napełniony Duchem Świętym (Dz 9,17). Ta równoczesność chrztu i Pięćdziesiątnicy dla św. Pawła pozwoliła mu też dostrzec szczególny związek roli Ducha Świętego ze zmartwychwstaniem Chrystusa i potrójnym zmartwychwstaniem wiernych. „Pierwsze zmartwychwstanie duchowe, dokonuje się podczas chrztu; drugie — rozciąga się na szereg aktów życia — stanowi osobiste zmaganie się moralne chrześcijanina z zagrożeniem ze strony śmierci grzechowej; wreszcie trzecim będzie zmartwychwstanie cielesne, które się dokona podczas paruzji. Na każdym z tych etapów działają ściśle ze sobą powiązane dwie zasady: solidarności wiernych z Chrystusem i podleganie ich działaniu Ducha Świętego³.

Chrzest, który stanowi fundamentalne wydarzenie o znaczeniu chrześcijańskim ze względu na dokonywanie w nas śmierci starego człowieka

¹ Por. KK 12,39,59; KDK 15; Paweł VI. *Przemówienie z 26 IX 1973* „Bulletin de l'Année Sainte” 1973 nr 2 s. 30; (Dalej cyt. Bulletin B. Przybylski. *Duch Świętego w Ekonomii Zbawienia*. AK 1973 nr 384 s. 13-15; A. Jankowski. *Spiritus Consummator*. AK 1973 nr 384 s. 26-28.

² Por. Jankowski, jw. s. 29.

³ Por. Jankowski, jw. s. 29.

i rodzeniu człowieka nowego (Rz 6,4-11; Ef. 2,5 n; Kol. 2,12 n; Kor. 5,17; Gal 6,15), jest jednocześnie wydarzeniem inicjującym „bycie w Duchu” (Rz 8,9). Dzieło chrztu, a więc całe dzieło zapoczątkowania w człowieku chrześcijańskiego życia z jego perspektywicznym programem jest równocześnie dziełem Jezusa Chrystusa i w nawiązaniu do Niego dziełem Ducha Świętego „Zostaliście obmyci, uświęceni i usprawiedliwieni w imię Pana naszego Jezusa Chrystusa i przez Ducha Boga naszego” (1 Kor 6,11). Stanowiąc indywidualne obmycie odradzające i odnawiające w Duchu Świętym (Tt 3,5 n) chrzest rodzi jednocześnie wspólnotę nowego ludu Bożego — Kościół Chrystusowy, i jak każdy wierny tak i cały Kościół stanowi od chrztu świątynią Ducha Bożego (1 Kor 3,16 n; 12; 6,19).

Być świątynią Ducha oznacza trwały proces umierania grzechowi i życia Bogu, czyli proces uświęcenia przez Ducha Bożego i w Nim (1 P 1,2; Rz 6,4,11,19; 7,6; 8,2,5,13; 15,16), a jednocześnie podstawę dla prawdziwego synostwa Bożego wierzących (Dz 8,14). Uświęcenie i świętość chrześcijańska wiążące się z obecnością i działaniem Ducha Bożego w wierzących, analogicznie do ich znaczenia w Starym Testamencie i w Testamencie Nowym oznaczają udział w świętości samego Boga, ale udział ten w Nowym Testamencie wiązany jest ze zbawczym dziełem Chrystusa i darem Ducha dla wierzących, oraz Jego w nich działaniem (2 Tes 1,13). Dzięki chrzcielnej konsekracji, a więc dzięki działającemu już Duchowi, wszyscy chrześcijanie nazywani są świętymi i są wzywani do utrzymywania się w świętości (1 Kor 6,11-20; 3,16 n; 2 Kor 6,14-18; 1 Tes 4,3-7,3, a szczególnie do życia miłością, którą rozlewa w sercach wierzących Duch Boży (Rz. 5,5; 1 Kor. 13) ⁴.

Życie chrześcijańskie wino być widziane jako życie w Duchu Świętym. Jest ono życiem ludzkim (fizycznym, psychicznym, moralnym, społecznym, politycznym), ale życiem ludzkim ożywianym i prowadzonym przez Ducha Bożego, który staje się jakby zasadą nowego życia do tego stopnia, że według chrześcijańskiej antropologii człowieka trzeba określać w nawiązaniu do jego wezwania do nowego życia w Duchu Świętym. Wszystkie konkretne przypadki i przejawy działania Ducha Bożego w człowieku tłumaczą się właśnie tym fundamentalnym powołaniem do życia w Duchu, dzięki któremu człowiek żyje Bogiem i uczestniczy w życiu Bożym. Duch ten, to nie sublimacja ducha naszego, lecz Duch-Bóg. Życie ludzkie w Duchu pozostaje życiem ludzkim, ale rodzi się w nim coś nowego — życie Boże (J 3; Rz 8), które sprawia, że człowiek podlega prawdziwej transfiguracji. Transfiguracja ta nie jest zniszczeniem

⁴ Por. Jankowski, jw. s. 30-33; D. Dideberg. *Esprit Saint et Charité*. NRT 107:1975 nr 2 s. 97-109; nr 3 s. 229-250.

porządku niższego, ani wchłonięciem niższego przez wyższy, lecz powstaniem nowego kształtu wewnątrz kształtu dawnego⁵.

II Sobór Watykański, jakkolwiek jeszcze w swej Konstytucji o Liturgii nie uwydatnił związku Ducha Świętego z życiem sakramentalnym chrześcijanina, to jednak począwszy od Konstytucji dogmatycznej o Kościele zagadnieniu temu poświęca wiele miejsca i prezentuje świadomość, że Duch Święty sprawuje swe dzieło uświęcenia i kierowania ludem Bożym przez sakramenty i posługi (KK 12; DA 4). Działa On już w sakramencie chrztu (KK 64; DM 5,15), umacnia swą obecność i działanie w sakramencie kapłaństwa (DK 7,12,15) i sakry biskupiej (KK 20; DK 2) i spełnia szczególną rolę w sprawowaniu Eucharystii, która jest Ciałem Chrystusowym ożywionym i ożywiającym Duchem Świętym (DK 5). Stwierdzeniem tym II Sobór Watykański nawiązał do nauki Ojców Kościoła i żywej świadomości Kościoła Wschodniego⁶. Znalazło to następnie swój wyraz w trzech modlitwach eucharystycznych (II, III, IV), które nie tylko przemianę chleba i wina przypisują Duchowi Świętemu, lecz także dzieło jednoczenia wszystkich wierzących, którzy karmią się tym nowym pokarmem i napojem.

Wszystkie sakramenty św. są sakramentami wiary. Rola Ducha Świętego nie sprowadza się więc do działania samych sakramentów, lecz dotyczy samego powstawania i przeżywania wiary. II Sobór Watykański dostarcza dla zrozumienia tego zagadnienia niezwykle cenne przesłanki. W *Dekrecie o misyjnej działalności Kościoła* (4,15) znajdujemy wyrażoną świadomość, że Duch Święty działa uprzedzająco zarówno do życia sakramentalnego, jak i samej wiary chrześcijańskiej. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele* (12,25) oraz *Konstytucja dogmatyczna o objawieniu Bożym*, (5,7) zarówno przepowiadanie, jak i akt wiary chrześcijańskiej, wiążą w sposób istotny z obecnością i działalnością Ducha Świętego. To Duch Święty jest u źródeł przepowiadanej prawdy i samego faktu przepowiadania. Duch Święty uzdalnia słuchaczy przepowiadania do tego, by uwierzyli w zbawienie. „By móc okazywać taką wiarę, trzeba mieć łaskę Bożą uprzedzającą i wspomagającą oraz wewnętrzne pomoce Ducha Świętego, który by poruszał serca i zwracał je do Boga, otwierał oczy rozumu i udzielał »wszystkich słodczy w uznawaniu i dawaniu wiary prawdzie«” (0,5).

Dzięki takiej obecności Ducha Świętego w wierze można powiedzieć, że wszyscy wierzący otrzymują jakby szczególny zmysł wiary, który jest nie tylko u podstaw możliwości chrześcijańskiego uwierzenia, lecz

Por. Cl. Dagens. *L'Esprit Saint et la vie spirituelle dans la conjoncture actuelle*. NRT 107:1975 nr 4 s. 299-303.

⁶ Por. A. Słomkowski. *Prawda o Duchu świętym na II Soborze Watykańskim*. AK 1973 nr 384 s. 70-71.

także u podstaw nieomyślności wiary ludu wierzącego. „Ogół wiernych, mających namaszczenie od Świętego (por. 1 J 2,20,27), nie może zbłądzić w wierze i tę szczególną właściwość ujawnia poprzez nadprzyrodzony zmysł wiary całego ludu, gdy »poczynając od biskupów aż po ostatniego z wiernych świeckich« ujawnia on swą powszechną zgodność w sprawach wiary i obyczajów. Albowiem dzięki owemu zmysłowi wiary, wzbudzalnemu i podtrzymywanemu przez Ducha prawdy, lud Boży pod przewodnictwem świętego urzędu nauczycielskiego — za którym wiernie idąc, już nie ludzkie, lecz prawdziwie Boże przyjmuje słowo (1 Tes 2,13) — niezachwianie trwa »przy wierze raz podanej świętym« (Jud 3), wnika w nią głębiej z pomocą słusznego osądu i w sposób pełniejszy stosuje ją w życiu» (KK 12).

Cały proces rodzenia się życia chrześcijańskiego przez wiarę w słowo Boże i sakramenty święte, cała struktura tego życia wiązana z cnotami teologicznymi i darami Ducha Świętego (AS 3) są nie do pojęcia bez uwzględnienia obecności i działania Ducha Świętego. Także szczególne uzdolnienia i predyspozycje wierzących, ukierunkowujące ich do posługi we wspólnocie ludu Bożego i do wzrostu tej wspólnoty, mają swe źródło we wspomnianej obecności i działaniu Ducha Świętego. To zagadnienie jest w ostatnich latach przedmiotem szczególnego zainteresowania licznych studiów nad charyzmatami⁷.

III. ROLA DUCHA ŚWIĘTEGO W ROZWOJU I DOPEŁNIANIU ŻYCIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

Duch Święty nie tylko jest u źródeł rodzenia się życia chrześcijańskiego każdego wierzącego i samej wspólnoty wierzących, lecz Jego obecność i aktywność jest także u podstaw rozwoju i dopełnienia tego życia. Papież Paweł VI dał wielokrotny wyraz świadomości, że wszelka odnowa

⁷ Por. Paweł VI. *Przemówienie do przełożonych zakonnych z 25 V 1973*. AAS 65:1973 nr 6 s. 334; tenże. *Przemówienie na audiencji generalnej z 23 V 1973*. Bulletin 1973 nr 1 s. 34; tenże. *Przemówienie na audiencji generalnej z 29 VIII 1973*. Tamże nr 2 s. 28-29; tenże. *Przemówienie na audiencji generalnej z 14 XI 1973*. Tamże nr 4 s. 16-19; L. Suenens. *Sous le souffle du Saint-Esprit*. Tamże nr 7 s. 19-32; W. Miziołek. *Urząd a charyzmat — hierarchiczna i charyzmatyczna struktura Kościoła*. AK 1973 nr 384 s. 74-86; E. Weron. *Charyzmaty i ludzie świeccy*. AK 1973 nr 384 s. 150-162; N. Beupère. *Au nom de l'Esprit*. „Lumière et vie”. 25:1975 nr 125 s. 88-97; L. le Bras. *Pentecôte pour ce temps*. NRT 107:1975 nr 9 s. 854-866; K. McDonnell. *The Catholic Charismatic Renewal: Reassessment and Critique*. „Religion in Life”. 44:1975 nr 2 s. 138-154; R. de Tryon-Montalembert. *Où est le renouveau charismatique?* VS 1975 nr 609 s. 468-484; Ch. Journet. *Sur les Charismes*. „Nova et Vetera” 1975 nr 2 s. 125-130.

i rozwój życia religijnego i duchowego są nie do pomyślenia bez odwołania się do obecności i działań Ducha Świętego, bez poddania się i uległości tym działaniom⁸. Wskazując na dusze wierzących i na wspólnotę Mistycznego Ciała Chrystusa Papież Paweł VI stwierdza, że tam jest miejsce zwyczajnego działania Ducha Świętego.

Działanie Ducha Świętego w duszy dokonuje się z pełnym poszanowaniem wolności człowieka, a nawet odwołuje się do jego otwarcia się na natchnienie i światło Ducha Bożego. Otwarcie to stanowi swoistą dyspozycyjność ze strony człowieka na działanie Ducha i stanowi przedmiot rozlicznych studiów ascetyczno-mistycznych. Papież zajmuje się wybranymi dwoma aspektami tej dyspozycyjności psychiczno-moralnej, dzięki którym Duch Święty staje się nam pomocą, pociechą i obrońcą. Pierwsza wiąże się z pojęciem biblijnym „serca” jako uprzywilejowanego miejsca działań Boga. Serce w tym znaczeniu stanowi centrum intymne, wolne, głębokie i osobowe naszego życia wewnętrznego. Kto nie posiada i nie kultywuje życia wewnętrznego nie posiada podstawowej dyspozycji przyjęcia Ducha Świętego, słuchania Jego subtelnego i słodkiego głosu, ulegania Jego natchnieniom i cieszenia się jego darami. Milczenie, które nie polega tylko na braku hałasu zewnętrznego, lecz na umiejętności wsłuchiwania się w wewnętrzny głos sumienia i w głos rodzący się w modlitwie i kontemplacji są jakby drogą ku sercu, gdzie jest i działa Duch Boży.

Innym uprzywilejowanym miejscem przebywania i działania Ducha Świętego jest Mistyczne Ciało Jezusa Chrystusa, wspólnota wiernych zespolonych wiarą i miłością. Przyłgnięcie do tego Ciała Mistycznego ożywianego Duchem Świętym stanowi wieczernik Zielonych Świąt dla wspólnoty wierzących, hierarchicznie zjednoczonych pod autorytetem Apostołów. Izolacja od Kościoła hierarchicznie zjednoczonego byłaby dowodem rozbratu z Duchem Świętym i brakiem dyspozycyjności dla Jego obecności i oddziaływania na nas w kierunku indywidualnego rozwoju aż do doskonałości i świętości życia chrześcijańskiego i rozwoju wspólnoty „świętych” — Kościoła wiernych, zbudowanego na świątynię Ducha Świętego, której prawdziwą duszą jest On i On stanowi podstawę wszelkiej świętości⁹.

Kardynał Ch. Journet podnosi tę samą myśl, gdy stwierdza, że Duch Święty napędza i ożywia Kościół, jest jego dusza niestworzoną i ze-

⁸ Por. Paweł VI. *Przemówienie z 23 V 1973*. Bulletin nr 1 s. 33-36; tenże. *Przemówienie z 6 VI 1973*. Tamże s. 41-42; tenże. *Przemówienie z 15 VI 1973*. Tamże s. 49; tenże. *Przemówienie z 20 VI 1973*. Tamże s. 53; tenże. *Przemówienie z 14 XI 1973*. Tamże nr 4 s. 16-19.

⁹ Por. Paweł VI. *Przemówienie z 6 VI 1973*. Bulletin nr 1 s. 42-44; Tenże. *Przemówienie z 15 VI 1973*. Tamże s. 49.

wnętrzną. Jemu zawdzięcza Kościół wszelką świętość w działaniu i postępowaniu zmierzającym do upodobnienia się do Chrystusa Głowy. Jak w zjednoczeniu osobowym zespolone jest człowieczeństwo Chrystusa ze Słowem, które kierowało pielgrzymowaniem człowieczeństwa Chrystusa w czasie, tak analogicznie można powiedzieć, że w zjednoczeniu przez łaskę i zamieszkanie osób Bożych zespolony jest Kościół i Duch Święty kierujący pielgrzymowaniem Kościoła i każdego wiernego w czasie. Kierowanie to dokonuje się w sposób niewidzialny, ale jego owoce stają się widoczne i są przejawem ustawicznej odnowy i młodości Kościoła¹⁰.

Claude Dagens podejmuje temat związku Słowa Wcielonego z Duchem Świętym i stwierdza, że Jezus jest pierwszym, i jedynym, który w takim stopniu był kierowany i prowadzony przez Ducha Bożego. To dzięki temu szczególnemu kierownictwu Syn wypełnia doskonale wolę Ojca i czyni zawsze to, co się Ojcu podoba. Jezus jest Chrystusem dzięki temu, że Duch Pański spoczął na Nim (Łk 4,18-19). Wierzący w Chrystusa otrzymują dar Ducha, by móc naśladować Chrystusa w pełnieniu woli Ojca, aż do złożenia ofiary z życia. Duch Boży zwyciężył ducha zła w Chrystusie i jest dany wierzącym, by w nich odnosić wciąż od nowa to zwycięstwo. To właśnie Duch ukrzyżowanego Chrystusa jest u podstaw tworzenia Kościoła, a dar Eucharystii nieodłączny od daru Ducha objawia Kościół i daje życie Ojca, Syna i Ducha. Dając nam życie Ojca przez swe Ciało Jezusa Chrystus prowadzi nas do życia w Duchu.

Po Jezusie Chrystusie obecność i działanie Ducha Świętego najdoskonalej objawiło się i odniosło swe zwycięstwo w Maryji, którą Duch Święty uczynił doskonałą świątynią Syna Bożego. Kościół, jako wspólnota ludu Bożego, jest wezwany do przemiany w Duchu na podobieństwo Jezusa Chrystusa, ale także na wzór Maryji. Wezwanie to zmierza do tego, by Kościół stał się mieszkaniem Boga pośród ludzi, by Kościół był światem na drodze przemiany przez Ducha. Doświadczenie Kościoła Apostolskiego potwierdza możliwość takiej przemiany, dzięki której wyznawcy Chrystusa otrzymają nowe doświadczenie wiary, miłości i nadziei, dzięki której już tu otrzymują zadatek udziału w Chrystusowym zmartwychwstaniu. Zmartwychwstanie i przebóstwienie ciał wierzących stanowić będzie ostateczne zwycięstwo Ducha Bożego w nich samych¹¹.

Dzieło rozwoju, doskonalenia, świętości i dopełnienia życia chrześcijańskiego jest niemożliwe bez obecności i działania Ducha Bożego. Tradycja myśli chrześcijańskiej dostrzegła obok szczególnych darów Ducha stałą strukturę chrześcijańskiego życia, jako warunek oddziaływania Ducha Świętego na chrześcijan. Strukturę tę wiązano z cnotami wlanymi,

¹⁰ Ch. Journet. *Entretiens sur le Saint Esprit*. „Nova et Vetera” 1975 nr 2 110-122.

¹¹ Dagens, jw. 303-313; Por. Jankowski, jw. s. 35-36.

szczególnie teologicznymi, oraz siedmioma darami Ducha Świętego. Wrócił do tej myśli Ch. Journet w swym studium na temat siedmiu darów Ducha świętego. Cnoty wiary, nadziei i miłości zawdzięczają Duchowi Świętemu nie tylko swe pojawienie się i swą naturę, ale także swój rozwój i swą doskonałość. Jednakże szczyty doskonałości życia chrześcijańskiego wiążą się z działaniem Ducha Świętego za pośrednictwem Jego siedmiu darów. To dzięki temu oddziaływaniu chrześcijanin poznaje, miłuje i działa już nie tylko na sposób ludzki, ale na sposób boski. Duch Boży przez dar bojaźni, męstwa, pobożności i rady kieruje sam działaniem człowieka i prowadzi go do doskonałości i świętości w życiu aktywnym. Dzięki darom wiedzy, rozumu i mądrości Duch Święty prowadzi chrześcijanina ku szczytom doskonałości i świętości w życiu kontemplatywnym. To właśnie z działaniem Ducha Świętego za pośrednictwem tych siedmiu darów wiąże się ściśle pojęcie życia mistycznego w chrześcijaństwie i szczytowa możliwość rozwoju życia chrześcijańskiego przed wejściem w widzenie uszczęśliwiające¹².

IV. ZAKOŃCZENIE

Jakkolwiek pneumatologia katolicka wciąż zgłasza zapotrzebowanie na wszechstronne i głębokie studium, to jednak trzeba przyznać, iż soborowa i posoborowa myśl teologiczna zawiera już niezwykle cenne przyczynki do takiego studium. W prezentowanym artykule nie można było poruszyć wszystkich aspektów tego dorobku cytowanych i niecytowanych prac¹³. Podniesione tu zagadnienia pozwalają jednak stwierdzić, że życie chrześcijańskie nie może być pojęte w jego tożsamości bez obecności i twórczego działania Ducha Bożego.

Duch Święty — „pierwszy dar wierzących” — jest u źródeł narodzin życia chrześcijańskiego przez wiarę i sakramenty, jest istotną regułą świadomości, życia i postępowania ludzi epoki Nowego Przymierza, jest

¹² *Les Sept Dons du Saint Esprit*. „Nova et Vetera”. 1975 nr 2 s. 132-151; Przybylski, jw. s. 14; J. Majkowski. *W Duchu świętym ku szczytom życia chrześcijańskiego*. AK 1973 nr 384 s. 135-143; T. Hall Patrick. *Knowing the Holy Spirit*. „Spirit. Life”. 21:1975 nr 2 s. 111-118.

¹³ Por. S. Lyonnet. *Le rôle de l'Esprit Saint dans la réconciliation*. Bulletin 1974 nr 13-14 s. 72-75; D. M. Schlitt. *The Holy Spirit sent into the World*. *Eglise et Théologie* 6:1975 nr 1 s. 97-105; J. Siri. *De munere Spiritus Sancti in Evangelizzazione*. „Divinitas” 1975 nr 2 s. 137-138; V. A. Berto. *De l'opération du Saint Esprit dans les communautés non catholiques*. „La pensée Catholique” 1975 nr 157 s. 24-30; E. You. *Expérience de l'Esprit et renouveau de l'antropologie*. VS 1975 nr 609 s. 523-536; K. Stalder. *Der Heilige Geist in der lukanischen Ekklesiologie*. „Una Sancta” 1975 nr 4 s. 287-293; U. Duchrow. *Der Heilige Geist und Erneuerung der Kirche*. „Una Sancta” 1975 nr 4 s. 303-312.

też motorem rozwoju, doskonałości, świętości i dopełnienia tego życia. Jak nie do pojęcia jest bez Ducha Bożego chrześcijańskie życie indywidualne tak również nie do pojęcia jest powstanie, struktura, życia i rozwój wspólnoty ludu Bożego Nowego Przymierza — Mistycznego Ciała Chrystusa, Kościoła Chrystusowego.

Wydaje się, że do niezwykle cennych myśli współczesnej pneumatologii należy zaliczyć tę, która mówi o charakteryzowaniu się ludu Bożego Nowego Testamentu obecnością i działaniem Ducha Świętego. Jest to powrót do Pawłowej teologii wyzwolenia z niewoli Prawa i wolności synów Bożych, jest to próba ukazania chrześcijaństwa jako procesu wyzwolenia i życia w wolności Ducha.

Nie ulega wątpliwości, że cennym dorobkiem współczesnej pneumatologii jest nauka o charyzmatkach jako darach posługiwania we wspólnocie Ludu Bożego i w świecie. Jakkolwiek ramy obecnego artykułu uniemożliwiły nam szersze zajęcie się tym tematem, który nadaje się na odrębne opracowanie, to jednak zwrócenie uwagi na różnorodność tych darów, nawiązujących do konkretnych potrzeb Kościoła i świata, wskazuje na szczególną rolę Ducha Świętego w Kościele i świecie pełnioną przez te dary.

Pojawiające się próby widzenia obecności i działania Ducha Świętego w oderwaniu od hierarchicznie zorganizowanej wspólnoty ludu Bożego i obecności oraz działania tegoż Ducha w tej wspólnocie stały się też okazją do podkreślenia, szczególnie przez Papieża Pawła VI, jedności Ducha Świętego i konieczności nie przeciwstawnego ujmowania Jego działań, lecz komplementarnego ich traktowania. Uwaga, że wyznawcy pneumatologicznego charakteru chrześcijańskiego życia winni odkryć i uznać obecność i działanie Ducha danego Chrystusowemu Kościołowi jako potwierdzenie dla autentyczności własnego doświadczenia Ducha, stanowi nie tylko zabezpieczenie przed ewentualnymi bezdrożami zmylenia, lecz także ważki wkład w wypracowywaną pneumatologię.

Trzeba wreszcie zauważyć, że teologia życia wewnętrznego znajduje w dzisiejszej pneumatologii wiele wskazań dla własnego rozwoju, a jednocześnie sama będąc najczęściej związaną, szczególnie w swej mistyce, z obecnością i działaniami Ducha Świętego, służy rozwijaniu i pogłębianiu nauki o Nim.

LE ROLE DU SAINT-ESPRIT DANS LA VIE CHRETIENNE

R é s u m é

La sanctification et la sainteté chrétiennes sont liées avec l'oeuvre salutaire du Christ mais également avec la présence et l'opération du Saint-Esprit. La vie chrétienne signifie vie en le Saint-Esprit; ceci à un tel point que selon l'anthropolo-

gie chrétienne l'homme se définit comme un être qui a été appelé à une vie nouvelle dans l'Esprit Saint. Celui-ci opère déjà par rapport à la foi chrétienne et aussi par rapport à la vie sacramentale dans l'Eglise.

Tout le processus de la naissance à la vie chrétienne par la foi en la parole divine et dans les sacrements, toute la structure de cette vie liée aux vertus théologiques et aux dons du Saint-Esprit, sont inconcevables si l'on ne tient pas compte de la présence et de l'opération du Saint-Esprit. De même les capacités particulières et les prédispositions des fidèles au service dans la communauté du peuple de Dieu ont leur source dans la présence et l'opération du Saint-Esprit.

L'approfondissement et les sommets de la perfection chrétienne ne sauraient non plus se passer de l'aide du Saint-Esprit. C'est précisément avec l'opération du Saint-Esprit à travers ses dons que l'on liait depuis toujours dans le christianisme l'idée de la vie mystique et la victoire finale sur la mort par la résurrection et la divinisation des corps.